

Bokrecension | Frida Mannerfelt

Rejäl antologi som speglar möjligheter och utmaningar med interdisciplinär forskning

George Corbett and Sarah Moerman: *Music and Spirituality: Theological Approaches, Empirical Methods, and Christian Worship* (2024). Cambridge, UK: Open Book Publishers.

Som professorn i musikpsykologi John Sloboda konstaterar i efterordet till volymen *Music and Spirituality: Theological Approaches, Empirical Methods, and Christian Worship*: "positionality is at the heart of the appreciation of the relationship of music to the spiritual". Svaret på frågan om hur musik och det andliga hänger ihop, är beroende av vilken religiös tradition, musikalisk erfarenhet och vilket forskningsfält man själv tillhör.

Detta var också utgångspunkten för den workshop som ligger till grund för antologin, och som är frukten av mötet mellan tre forskningsfält, "theology and music" som närmar sig fenomenet musik och spiritualitet med utgångspunkt i teologi, "new musicology" som tar sin utgångspunkt i musiken (framför allt lyssnarnas erfarenheter), samt "musical psychology". Som redaktörerna för antologin, teologerna George Corbett och Sarah Moerman också nämner, så formas samtalet av konstellationen så till vida att det framför allt är (västkyrklig) kristen tradition som står i fokus, men man måste börja samtalet någonstans och deras förhoppning är att bidragen från workshopen ska bidra till ett bredare anslag som inkluderar fler religioner. Och det är inget litet bidrag – 18 matiga kapitel på sammanlagt 450 sidor.

Var för sig utgör bidragen ett smörgåsbord av exempel på forskning i skärningspunkten mellan musik och spiritualitet, tänkta att inspirera till vidare forskning. Här bjuds en uppsjö av begrepp, metoder, och teoretiska ingångar för alla smaker och – som sig bör – en och annan anrättning som är extra pikant. Bland de exempel som den här läsaren finner särskilt intressanta är teologen Bernard Lukasz Sawickis utforskande av begreppet "atmosfär" som

ett sätt att skapa en brygga mellan förståelsen av musik och spiritualitet, och musikvetaren Dilara Turans ambitiösa teoretiska ramverk som, baserat på Pirsigs "metaphysics of quality", öppnar upp en rad dimensioner av fenomenet musikalisk trans i en rad olika religiösa traditioner. Eftersom workshopen ägde rum 2023, så är erfarenheterna från COVID-19 pandemin utgångspunkt för flera kapitel. Det betyder att det glädjande nog finns flera bidrag som behandlar digitalt förmedlade religiösa praktiker som involverar musik, som Elspeth Manders kapitel "Listening to the Lived Experiences of Worshippers: A Study of Post-Pandemic Mixed Ecology Worship". Flera bidrag tar också fasta på den förkroppsligade eller inkarnerade dimensionen av spiritualitet, både i de mer empiriskt orienterade studierna och de som fokuserar på teologisk reflektion.

Volymen ger också exempel på såväl möjligheter som utmaningar med interdisciplinära samtal. En möjlighet som kommer fint till uttryck är att man i mötet med andra forskningsfält kan få syn på och ifrågasätta sina egna utgångspunkter och outtalade premisser för forskning. Här känner läsaren igen de senaste decenniernas samtal inom praktisk teologi, där den empiriska vändningen i ämnet väckte heta diskussioner om hur två storheter ska kunna förenas: teologin med dess anspråk på att kunna tala om objektiv sanning i form av Gud, och sociologins konstruktivistiska utgångspunkter som enbart fokuserar på den empiriska, sociala verkligheten.

Antologin bjuder på några spännande modeller för hur man kan arbeta på ett sätt som håller ihop dessa storheter. Teologen Tihomir Lazić visar hur han arbetat med att komma bortom det binära genom att kombinera digital ecklesiologi och 'netnography' i studiet av hur virtuella körer påverkar deltagares andliga liv. Musikvetaren Jeffers Engelhardts presenterar å sin sida en mycket intressant vision av en "Ethnomusicology of Spiritual Realities", i vilken han kritiserar de sekulära utgångspunkter som formar forskningen som bedrivs i fältet, som inte räknar med det som är "other than human" (t.ex. Helig Ande) i sin framställning annat än som en del av människors erfarenheter. Enligt Engelhardts är det problematiskt när man skriver ut denna icke-mänskliga Andre ur ekvationen eftersom denna ofta är en viktig aktör i form av åhörare, mottagare, kompositör, kunskapsförmedlare, och kommunikatör genom olika typer av materiella artefakter och röster. Baserat på Melvin L. Butlers resonemang om en så kallad 'flat ontology' där icke-mänskliga aktörer inte är objekt för tro utan verkliga subjekt, argumenterar Engelhardts för att etnomusikologisk forskning bör dekolonialiseras genom att söka ett icke-sekulärt förhållningssätt som inkluderar icke-mänskliga aktörer.

Vad gäller utmaningar med interdisciplinära samtal så är det särskilt en som blir särskilt uppenbar i volymen: som redaktörerna själva konstaterar så behöver man jobba med definitioner som är "thin, vague and useful", och i det här fallet har de valt att arbeta med begreppet "spiritual realities" som definieras som "a perceived area of human experience beyond the material." (s. 8) Fördelen är att många kan inkluderas. Nackdelen är att det blir svårare att navigera i samtalet eftersom de olika författarna har så olika uppfattning om vad de där "spiritual realities" är för något. För den här läsaren bidrar det till att volymen som helhet upplevs som ännu mer splittrad än vad antologier normalt gör. Och den som likt denna läsare kommer till samtalet från det praktisk-teologiska hållet och förväntar sig att det (som titeln *Music and Spirituality* antyder) ska anknyta till forskningsfältet spiritualitet kommer nog att höja ett och annat ögonbryn.

Med detta sagt, så är interdisciplinära samtal ofta så givande att det är värt frustrationen som utmaningarna skapar. Om denna läsare hade fått önska sig något mer så hade det varit att få se ännu lite mer av vad som stundvis måste ha varit väldigt spännande diskussioner. Ta till exempel den ovan nämnde Engelhardts resonemang om 'flat ontologies' och ställ den bredvid professorn i teologi Jeremy Begbies, som i sitt bidrag slår fast:

After all, in the Jewish, Christian, and Muslim traditions, God is not 'another' reality within the created world alongside others – a spiritual reality, filling the gaps left by explicable physical things or the spaces that language cannot reach. Rather, God is the origin and sustainer of all things, of all that is not God, whether physical or non-physical, speakable or unspeakable (s. 23).

Jag kan tänka mig att Begbie och Engelhardts hade en mycket spännande diskussion på konferensen, men det speglas inte i deras texter, varken i resonemanget, genom korsreferenser eller i redaktörernas inledning. Grunden för denna önskan från läsarens sida är dock att antologin som helhet faktiskt uppnått sitt syfte: att inspirera till ett fördjupat samtal om ett fenomen som, trots att det är så understuderat av forskare, är helt centralt i de flesta religiösa traditioner.